

پیشگیری از تخلف‌های صنفی، بهداشتی و قاچاق کالا در استان آذربایجان شرقی

علی پژهان^۱، سهیلا ایرانخواه^۲

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۱۱/۰۸ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۱/۲۷

چکیده

زمینه و هدف: امروزه علم پیشگیری نه تنها در محافل علمی و دانشگاهی بلکه در حوزه اجرایی به یک باور عمومی تبدیل شده، زیرا همواره نقش و اهمیت آن در کاهش پرونده‌های تخلف‌ها بسیار چشمگیر بوده و هست. علم پیشگیری زمانی به ثمر می‌نشیند که بر پایه آمارهای درست باشد. پژوهش حاضر بر این هدف اصلی متمرکز است تا تخلف‌های بهداشتی، صنفی و قاچاق کالا را با رویکرد پیشگیری تبیین کند.

روش: پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر رویکرد کمی است که به روش توصیفی - تحلیلی انجام شد. جامعه آماری پژوهش پرونده‌های تخلف در استان آذربایجان شرقی در سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ بودند. داده‌های جمع‌آوری شده برحسب نوع تخلف طبقه‌بندی، سپس استان‌ها برحسب نوع و میزان تخلف ارزیابی و همچنین استان هدف به تفکیک شهرستان‌ها و برحسب نوع و میزان تخلف ارزیابی و مقایسه شدند و در نهایت با استفاده از نرم‌افزار جی. آی. اس، تحلیل شدند.

یافته‌ها: روند آمارهای تخلف در سال‌های ۱۳۹۲ (۲۱۶۹۷ پرونده) تا سال ۱۳۹۶ (۱۱۹۸۸ پرونده) کاهش یافته است. اما در سال ۱۳۹۶ از ۱۱۹۸۸ پرونده به ۱۴۵۵۲ پرونده در سال ۱۳۹۸ رسید که نسبت به سال‌های قبل روند افزایشی داشته است. استان آذربایجان شرقی از لحاظ نوع تخلف در میان کل استان‌ها دارای رتبه ۱۴ در سال ۱۳۹۷ است. در سال ۱۳۹۸ موضوع کالا و خدمات با تعداد ۱۱۳۹۷ پرونده وارد، دارای رتبه ۱۳ و در حوزه بهداشت (۹۰۲ پرونده)، دارای رتبه ۲۲ و در حوزه قاچاق کالا و ارز دارای رتبه ۴ است.

نتایج: مقاله حاضر نشان می‌دهد که مکان‌هایی که تراکم جمعیت بیشتر و نرخ بیکاری بالا (۱۴ درصد) داشته‌اند، میزان تخلف‌های آنها بیشتر است. بر این اساس، ایجاد شغل ثابت برای جوانان و نظارت بیشتر بر بازچه‌های مرزی، همچنین تقویت مدل پیشگیری اجتماعی، پیشنهاد می‌شود.

واژگان کلیدی: پیشگیری از تخلف، تخلف‌های صنفی، تخلف‌های بهداشتی، قاچاق کالا، آذربایجان شرقی

۱. استادیار گروه علوم اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی. (نویسنده مسئول). رایانامه: pezhhan_ali@yahoo.com

۲. کارشناس ارشد جامعه‌شناسی.

مقدمه

پژوهش حاضر معطوف به پیشگیری از تخلف‌های صنفی، بهداشتی و قاچاق کالا در استان آذربایجان شرقی است. در جوامع معاصر، اهمیت و ضرورت این پژوهش‌ها بسیار زیاد است زیرا تخلف‌ها به طور چشمگیری تحت تاثیر رویکردهای اقتصادی است. پیشگیری از وقوع تخلف‌ها و بکارگیری تدابیر مناسب در مقابله با تخلف‌ها از مهمترین ابعاد سلبی توسعه در جوامع انسانی است. در کنار شاخص‌های ایجابی، توسعه انسانی و اجتماعی (بهداشت، رفاه، آموزش و اشتغال) و بکارگیری مناسب‌ترین رویکردهای پیشگیرانه (رشدمدار و اجتماعی) را می‌توان از مهمترین ابعاد سلبی توسعه در جامعه دانست. از این رو بخش قابل توجهی از توان کشورها صرف پژوهش و بررسی در زمینه تدوین کارآمدترین سیاست‌های جنایی پیشگیرانه می‌شود (الفت، ۱۳۹۷). تعمیق اندیشه‌های جرم‌شناختی و علمی شدن شناخت و مقابله با پدیده‌های مجرمانه، به‌طور مداوم جلوه‌های نوینی از تدابیر پیشگیرانه را به سیاستگذاران این عرصه نشان می‌دهد. براساس یافته‌های مستند، پیشگیری رشدمدار، انسان‌ها مانند موشک نیستند که در لحظه پرتاب هدف آنان معین باشد و به سوی اهداف معین تنظیم شده باشند، بلکه در مسیر رشد، همواره در معرض عوامل مثبت یا منفی قرار دارند که می‌تواند مسیر و هدف‌های آنان را تغییر دهد. این عوامل که می‌توان آنها را «عوامل خطر و عوامل حمایت‌کننده» نامید، در طول مسیر رشد، زندگی انسان را جهت می‌دهند و از این رو با شناسایی عوامل خطر و حمایت‌کننده، می‌توان از شکل‌گیری ظرفیت مجرمانه در افراد جلوگیری کرد و پیشگیری از وقوع تخلف را محقق ساخت. بر این اساس، همانگونه که شخصیت انسان در مسیر رشد شکل می‌گیرد، گرایش به تخلف و جرم در اصل در دوران رشد در افراد شکل می‌گیرد و مرتفع کردن آن به دوران رشد باز می‌گردد. زمانی این اتفاق شکل می‌گیرد که آمار تخلف‌ها به تفکیک شاخص‌های آماری شناسایی و طبقه‌بندی شده باشد. اگرچه تا به امروز رابطه بین آمار و تخلف‌ها در کشورها

کم‌رنگ بوده است اما مطالعه و بررسی وضعیت آسیب‌ها در دهه‌های اخیر نشان می‌دهد بیشتر کشورهای توسعه یافته و گاهی در حال توسعه، ویژگی‌های جرائم و تخلف‌ها خود را به صورت کمی و در قالب ارقام و شاخص‌های آماری آرایه می‌دهند. نظیر سهم بخش تخلف در اقتصاد، که با آمار پرونده‌های وارده، قابل محاسبه است.

باید اذعان کرد در حوزه تخلف‌های اقتصادی در قلمرو فعالیت‌های سازمان تعزیرات حکومتی تاکنون رویکردهای پیشگیرانه برای عامه مردم کمیت‌پذیر و ملموس نبوده‌اند زیرا با توجه به مشاهدات میدانی، در سال‌های اخیر، سوء استفاده کنندگان، وضعیت بازار و روح و روان جامعه را به هم ریخته‌اند و از این طریق هم خود و هم جامعه را به انحاء مختلف قربانی کرده‌اند (آزادی، ۱۳۹۷). سازمان تعزیرات حکومتی و دیگر ساختارهای کنترل‌کننده تنش‌های اقتصادی، در مواجهه با موج‌ها و ناآرامی‌های اقتصادی کنونی که منشأ بیرونی و یا داخلی داشته‌اند، به‌عنوان ساختارهای تعدیل‌گر موفق عمل نکرده‌اند. رویکرد کنونی سازمان تعزیرات حکومتی و سیاست‌های عملکردی و همچنین مشاهدات عینی نشان می‌دهد هرچند این سازمان در رابطه با وظایف قانونی خود تا حدودی موفق عمل کرده است اما از آنجایی که انتظارات عامه مردم به انجام وظایف فقط قانونی سازمان ختم نمی‌شود، به نظر می‌رسد سازمان تعزیرات حکومتی باید نتیجه‌گرایی و پیشگیری از تخلف‌های اقتصادی را به‌صورت جدی‌تری در دستور کار قرار دهد.

بنابراین با توجه به حساسیت و اهمیت موضوع پیشگیری از تخلف‌ها و تأثیر آن بر سایر جنبه‌های اجتماعی، اقتصادی و سیاسی، ضروری است تا تخلف‌های استان در قالب نقشه‌های آماری قرار گیرد. انجام این‌گونه پژوهش‌ها در سطح استان‌ها به خصوص استان آذربایجان شرقی کمک می‌کند تا ابزار تصمیم‌ساز برای مدیران حوزه پیشگیری از وقوع تخلف‌ها فراهم و همچنین دسترسی به آخرین اطلاعات در این حوزه منجر به بسترسازی و تحلیل اطلاعات در تمام سطوح جغرافیای استان می‌شود. نگاهی به آمار و ارقام بزهکاری‌ها و تخلف‌های چند سال اخیر استان آذربایجان شرقی، نشان می‌دهد که تخلف‌ها و نوع آن

روند غیرطبیعی داشته که آثار و نتایج آن بر سلامت عمومی جامعه تاثیر منفی دارد. بر این اساس، پیشگیری از تخلف‌های صنفی، بهداشتی و قاچاق کالای استان آذربایجان شرقی در دستور کار بررسی حاضر قرار گرفت. بنابراین پژوهش حاضر به دنبال شناخت تخلف‌های اقتصادی - فرهنگی و بهداشتی و تغییرات آن در استان است.

پیشینه: احيائي (۱۳۹۹) در پژوهش با عنوان «تعيين‌کننده‌های شکل‌گیری تخلف‌های اقتصادی، اجتماعی و بهداشتی در آرایشگاه‌های زنانه مناطق ۲ و ۹ تهران» و با تعداد نمونه ۲۸۱ نفر که روش انجام پژوهش به صورت میدانی بود، به این نتیجه رسیدند که نظارت ناکافی بر آرایشگاه‌ها، مصوب نبودن نرخ برخی از اقلام آرایشی و فخر فروختن برخی از مشتری‌ها به همدیگر، مهمترین علل شکل‌گیری تخلف در آرایشگاه‌های زنانه هستند.

شجاعیان و رحیم‌پور (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان «بررسی رابطه کانون‌های وقوع جرم و فضاهای بی‌دفاع با استفاده از جی. آی. اس در محله‌های پردیس شهر اهواز»، که به روش توصیفی - تحلیلی انجام داده بودند، به این نتیجه رسیدند که با توجه به بافت خالی و میزان جرائم اتفاق افتاده و سیستم روشنایی ضعیف منطقه، ۵۴/۸۹ درصد از محدوده منطقه را فضاهای خیلی بی‌دفاع و بی‌دفاع و فقط ۱۰/۴۴ درصد از فضای منطقه را فضاهای ایمن و خیلی ایمن در برگرفته است که پراکنش این فضاهای ایمن، بیشتر در نزدیکی معابر اصلی و خیابان‌هایی واقع شده که بیشترین میزان روشنایی را در شب دارا است.

جعفری جوان، فرهادی و ساداتی (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان «بازدارندگی و سنجش آن در فلسفه کیفر» موضوع بازدارندگی مجازات را از بعد فایده‌گرایی آن به صورت توصیفی مدنظر قرار دادند. نویسندگان بر آن بودند تا کارکرد نظریه ارباب را با معیارهای گوناگونی همچون اصول مورد پذیرش نظام عدالت کیفری، شرایط اقتصادی و اجتماعی بزه‌کاری، گونه‌های مختلف بزه‌کاران و عواملی از این دست را بررسی و ارزیابی کنند. نویسندگان به این نتیجه رسیدند که سزاگرایی و پیامدگرایی دو گرایش عمده در قلمرو فلسفه کیفر هستند که هریک با منطقی ویژه به بحث درخصوص ماهیت و فلسفه مجازات

پرداخته‌اند. سزاگرایان پیش از هر چیز، اندیشه حسن ذاتی مجازات را مورد پذیرش قرار داده و بر این باورند که صرف‌نظر از منافی همچون کاهش تکرار جرم، مجازات تنها پاسخ شایسته در برابر بزه خواهد بود.

توسلی زاده (۱۳۹۲) در کتابی با عنوان «پیشگیری از جرائم اقتصادی» به این نتایج رسید که امید بستن به راهبردهای سیاست جنایی برای پیشگیری از جرائم اقتصادی امری نامعقول است؛ زیرا جرائم اقتصادی پدیده‌هایی فقط جنایی نیستند. از طریق سیاست جنایی و به‌ویژه تدابیر پیشگیرانه نمی‌توان جرائم اقتصادی در همه سطوح و مراحل را از میان برداشت؛ زیرا پدیده فساد و جرم اقتصادی یک پدیده جنایی صرف نیست. این پدیده رنگی از فرهنگ بومی، اعتقادات مذهبی و ماورایی، سیاست و باورهای اجتماعی و از همه مهم‌تر، آموزش پیرامون فساد دارد.

کرافورد^۱ (۲۰۰۹) در کتابی با عنوان «سیاست‌های پیشگیرانه در زمینه‌ای تطبیقی» کوشیده است تا توسعه سیاست‌های پیشگیرانه را در کشورهای مختلف (انگلستان، ولز، فرانسه، بلژیک، ایتالیا، آلمان و مجارستان) با روش مقایسه‌ای بررسی کند. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که ورای تمام تفاوت‌ها، قدرت دولت‌های مرکزی (یا دولت‌های محلی و منطقه‌ای) مجری سیاست‌ها، مهم‌ترین عامل در پیروزی یا شکست سیاست‌هاست. همچنین، ایجاد فرصت‌های مناسب برای حاشیه‌نشینان و پاک کردن محیط زندگی آنان از عوامل انحراف‌زا همراه با اجبار برآمده از دل اجتماع در کشورهای مختلف از جمله علل پیروزی سیاست‌های پیشگیرانه بوده‌اند.

رابینسون و دارلی^۲ (۲۰۰۳) در پژوهشی با عنوان «تأثیر بازدارندگی در شکل‌گیری قوانین کیفری» جایگاه بازدارندگی را در قوانین کیفری بررسی کرده‌اند. آنها به این نتیجه رسیدند که شک و تردیدی وجود ندارد که وجود یک نظام عدالت کیفری که به مجازات متخلفان

1. Crawford
2. Robinson & Darley

می‌پردازد اثراتی کلی بر رفتار مجرمان بالقوه دارد اما متأسفانه خیلی از قوانین فقط کیفی است نه بازدارنده.

مبانی نظری

تبیین تخلف‌های اقتصادی و بهداشتی را می‌توان در قالب دو دسته از نظریه‌ها ارائه کرد: «نظریه‌های انتخاب عقلانی^۱ و تبیین ساختاری». از میان نظریه‌های انتخاب عقلانی و تبیین ساختاری، برای تبیین تخلف‌های اقتصادی و بهداشتی به نظریه‌هایی چون: «نظریه پنجره‌های شکسته»، «نظریه کنترل اجتماعی غیر رسمی»، «نظریه روانشناسی گرای»، «نظریه تزویر»، «نظریه محیط و شرایط اقتصادی»، استناد می‌شود.

خاستگاه نظریه پنجره شکسته از دل روانشناسی اجتماعی به ظهور رسیده است. شکستن یک شیشه در یک ساختمان و بی‌توجهی به آن، خرد شدن سایر شیشه‌ها و سپس امکان دسترسی به ساختمان و غارت آن و در گام بعدی محله و جامعه را فراهم خواهد آورد. این نظریه دو شاخصه را مطرح می‌کند: ۱. از تخلف‌های کوچک «جلوگیری» می‌شود. ۲. از جرائم بزرگ «پیشگیری» می‌شود. مضمون اصلی این نظریه در این مقاله فقط بیان این نکته است که اگر در یک منطقه‌ای از استان، یا محله‌ای در میان سایر محله‌ها تخلف‌ها وجود داشته باشد و این تخلف‌ها بنا به دلایل مختلفی رخ داده باشد، در هر صورت صاحبان آن محل در مقابل محله مسئول هستند. زیرا یک تخلف می‌تواند زمینه‌ساز تحریک، تشدید و تسریع جرم‌خیزی و تخلف‌خیزی در محله باشد. بنابراین نظریه پنجره شکسته در تمام امور زندگی کاربرد دارد. باید روزه‌های تخلف را تعمیر کنیم، در این صورت می‌توانیم به بهتر شدن اوضاع امید داشته باشیم (احیائی، ۱۳۹۹، ص ۴۳).

نظریه روانشناسی گرای کوشش می‌کند تمام مشکلات و رفتاری‌های فرد و جامعه را بر عهده خود فرد بگذارد و راهکار تمام این مشکلات را نیز در فرد و توانمندی‌های او جستجو

کند. بر این اساس تا خود فرد نخواهد و اقدام نکند هیچ اتفاق مثبتی هم در زندگی اش رخ نمی‌دهد. انسان در خلأ، زندگی نمی‌کند؛ بلکه موجودی فرهنگی و اجتماعی است، به این معنا که رنگ و لعاب فرهنگ و اجتماع خود را دارد. گویی روانشناسی گرایی به این نکته مهم و بنیانی توجه ندارد که رفتارها و عملکردهای انسان و حتی تخلف‌های آنها، اگر نگوئیم کامل اما تا حدودی محصول الگوها و ساختارهای جامعه و فرهنگی است که در آن متولد شده و تربیت یافته است (ابراهیمی و صادق‌نژاد نایینی، ۱۳۹۲).

نظریه مدارای اجتماعی بر این دیدگاه تاکید می‌کند که هر جامعه‌ای به میزان مناسبی از مدارای اجتماعی نیازمند است تا در پناه آن بتواند به سامان و نظم اجتماعی دست پیدا کند. در جوامعی که مدارای اجتماعی یافت نشود و یا میزان آن پایین باشد، شاهد افزایش تخلف‌ها، درگیری، کشمکش و تضاد هستیم که سامان اجتماعی را به شدت دستخوش اختلال و بی‌کارکردی می‌کند. از سوی دیگر، در جوامعی که ناامیدی، بی‌ثباتی بازار، بیکاری و افزایش نرخ تورم باشد احتمال کم‌رنگ شدن مدارای اجتماعی وجود دارد، به‌ویژه اگر دولت‌ها در این جوامع برنامه‌ای برای مشکلات پیش رو نداشته باشند، یقیناً زمینه را برای فرسایش مدارای اجتماعی و به دنبال آن افزایش تخلف‌ها را فراهم می‌کنند (پژهان و آزاد، ۱۳۹۹).

مرتون^۱ معتقد است که جرم و تخلف زمانی رخ می‌دهد که ابزارهای در دسترس، تکاپوی نیل به اهداف ترویج شده نظیر بر خورداری از موقعیت ممتاز از سوی جامعه را نداشته باشد. در نتیجه فشار ناشی از عدم دستیابی به اهداف، افراد را به سوی ارتکاب جرم و تخلف سوق می‌دهد. مرتون معتقد است انسان‌ها به طور ذاتی منحرف نیستند، بلکه در اثر فشارهای مختلف در جامعه به سوی جرم و تخلف کشیده می‌شوند (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۹۱، ص ۶۷). براساس نظریه محیط و شرایط اقتصادی، جرائم اقتصادی تحت تأثیر اوضاع اجتماعی و نظام اقتصادی حاکم ارتکاب می‌یابند. نظام‌های دارای اقتصاد آزاد و سرمایه‌داری و

شرایط رقابت برای کسب سود و منفعت بیشتر، زمینه را برای برخی از جرائم و تخلف‌ها در این حوزه فراهم می‌کند. عواملی مانند بده‌بستان‌های سیاسی در جریان دستیابی مقامات به مناصب کلان در جامعه و چشم‌وهم‌چشمی‌ها میان فعالان اقتصادی، خلأهای قانونی در برخورد با این‌گونه جرائم و تخلف‌ها را ایجاد می‌کند که در محاکم نیز به‌وضوح دیده می‌شود (میرسعیدی و زمانی، ۱۳۹۲، ص ۱۷۹).

نظریه انتخاب عقلانی به لحاظ ساختاری، مبتنی بر دو رکن «انتخاب» و «عقلانیت» است. رکن اول یعنی «انتخاب» به این معنا است که بزهکاری حاصل تصمیم‌گیری و انتخاب آزادانه فرد است. این تصمیم‌گیری در دو حوزه است: «تصمیمات درگیر شدن در رفتار مجرمانه» و «تصمیمات حادثه‌ای». تصمیمات درگیر شدن در رفتار مجرمانه تصمیماتی هستند که بر اساس آن بزهکار در مورد درگیر شدن یا نشدن در یک رفتار مجرمانه، ادامه دادن یا ندادن آن، تصمیم‌گیری می‌کند. این نوع تصمیمات مستلزم نوعی برنامه‌ریزی بلندمدت است؛ هرچند ممکن است برخی افراد در اثر تصمیم‌گیری شتاب‌زده یا آنچه جرائم احساسی نامیده می‌شود، تبدیل به بزه‌کار شوند (یونی و استیون، ۱۳۹۳، ص ۱۰۷۹).

نظریه تزویر در ارتکاب جرائم حوزه کسب‌وکار، امور بازرگانی و اقتصادی به سه دسته تقسیم می‌شود: ۱- صداقت نداشتن در فعالیت‌های تجاری مانند کلاهبرداری، خیانت در امانت، تبلیغات خلاف واقع، تقلب در فروش، دست‌کاری در قیمت بازار، قیمت‌گذاری تهاجمی، تبانی، سوءاستفاده از موقعیت برتر، امتناع از فروش و مانند آن؛ ۲- نقض مقررات رقابت آزاد مانند اخلال در آزادی حراج و مزایده، ایجاد قیمت‌های کاذب و رقابت مکارانه و ۳- نقض قوانین و مقررات اقتصادی و اجتماعی و مالیاتی مانند کم‌فروشی، گران‌فروشی، احتکار، فعالیت‌های زیرزمینی، تقلب مالیاتی، تقلب گمرکی و فروش بدون فاکتور (گسن، ۱۳۸۹، ص ۱۰).

روش

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر رویکرد کمی است که به روش توصیفی - تحلیلی انجام شد. در این پژوهش اسناد و داده‌های ثانویه جمع‌آوری شدند. به این صورت که ابتدا از منابع و مدارک موجود به منظور تبیین نظری موضوع استفاده و سپس با استفاده از اطلاعات منتج از اداره کل آمار و اطلاعات سازمان تعزیرات حکومتی به بررسی تجربی پرسش‌های پژوهش پرداخته شد. جامعه آماری پژوهش شهروندان دارای پرونده تخلف در استان آذربایجان شرقی در سال ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ بودند. داده‌های جمع‌آوری شده برحسب نوع تخلف طبقه‌بندی، سپس استان‌ها برحسب نوع و میزان تخلف ارزیابی و همچنین استان هدف به تفکیک شهرستان‌ها و برحسب نوع و میزان تخلف ارزیابی و مقایسه شدند و در نهایت با استفاده از نرم‌افزار جی. آی. اس، تحلیل شدند.

ویژگی‌های جمعیتی استان آذربایجان شرقی

نقشه ۱. تقسیمات سیاسی استان آذربایجان شرقی

بر اساس نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۵، جمعیت استان ۳۹۰۹۶۵۲ نفر بوده که نسبت به سال ۱۳۹۰، نرخ رشد استان برابر ۰/۹۷ بود. نسبت جنسی جمعیت استان در سال ۱۳۹۵ برابر ۶/۱۰۳ نفر بود. توزیع ساختار نسبی جمعیت استان نشان می‌دهد که سهم جمعیت گروه سنی ۰ تا ۱۴ ساله از کل جمعیت استان برابر ۲۲/۸۷ درصد بوده، ۱۵ تا ۶۴ ساله برابر ۶۹/۸۹ درصد و ۶۵ ساله و بیشتر برابر ۷/۲۴ درصد بود. در سرشماری ۱۳۹۵، تعداد ۱۲۲۳۰۲۸ خانوار در استان به صورت معمولی، گروهی و موسسه‌ای ساکن بودند که از این تعداد خانوار، حدود ۸۸۷۱۴۳ خانوار در نقاط شهری و ۳۳۵۸۷۸ خانوار در نقاط روستایی ساکن بودند. بعد خانوار استان در سرشماری فوق برابر ۳/۲۰ نفر بود. مقایسه نتایج سرشماری سال ۱۳۹۵ با نتایج سرشماری ۱۳۹۰ نشان داد که در طی ۵ سال به جمعیت استان ۱۸۵۰۳۲ نفر افزوده شده است (سالنامه آماری استان، ۱۳۹۵).

یافته‌ها

۱۰۰

یافته‌ها در دو بخش ارایه می‌شود. ابتدا تصویری از تعداد تخلف‌های شعب بدوی عادی و تخصصی در قالب (کالا و خدمات، بهداشت، دارو و درمان و قاچاق کالا و ارز) استان آذربایجان شرقی طی سال‌های ۹۲ تا ۹۸ در مقایسه با کل کشور ارائه می‌شود. سپس به آمار شعب بدوی به تفکیک تخلف‌ها و نوع تخلف شهرستان‌ها پرداخته می‌شود.

نمودار ۱. تعداد پرونده‌های وارده به شعب بدوی عادی و تخصصی استان در سال‌های ۱۳۹۲-۹۸

نمودار شماره ۱ نشان می‌دهد که روند آمارهای تخلف در سال‌های ۱۳۹۲ (۲۱۶۹۷ پرونده) تا سال ۱۳۹۶ (۱۱۹۸۸ پرونده) کاهش داشته است. اما در سال ۱۳۹۶، از ۱۱۹۸۸ پرونده به ۱۶۴۵۱ پرونده در سال ۱۳۹۷ رسیده، که نسبت به سال‌های قبل روند افزایشی داشته و در نهایت در سال ۱۳۹۸ به ۱۴۵۵۲ پرونده رسیده است.

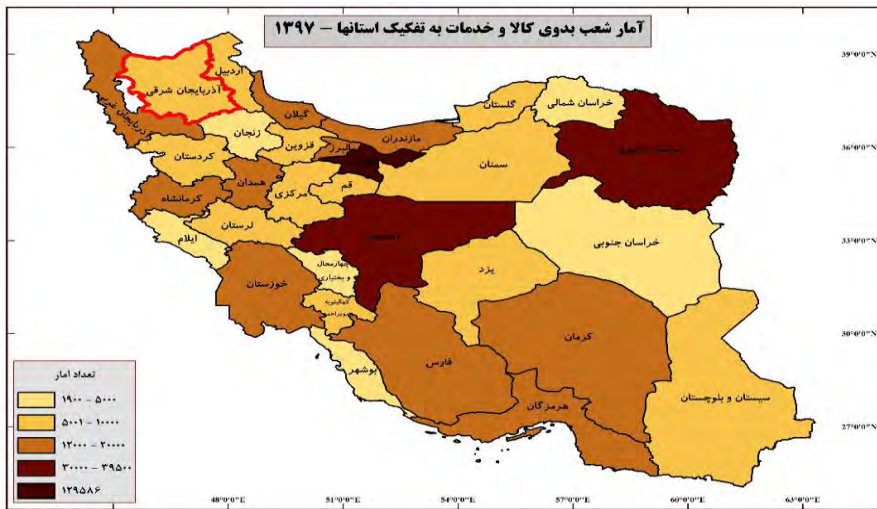
جدول ۱. آمار عملکرد شعب بدوی عادی و تخصصی برحسب کالا و خدمات، بهداشت و قاچاق کالا به تفکیک استان‌ها در سال ۱۳۹۷

ردیف	عنوان	کالا و خدمات		
		تعداد پرونده وارده	تعداد پرونده وارده	تعداد پرونده وارده
۱	آذربایجان شرقی ۱۳۹۷	۹۸۶۲	۱۰۹۱	۱۵۶۶
۲	آذربایجان شرقی ۱۳۹۸	۱۱۳۹۷	۹۰۲	۲۳۵۳
۳	جمع	۲۱۲۵۹	۱۹۹۳	۳۹۱۹

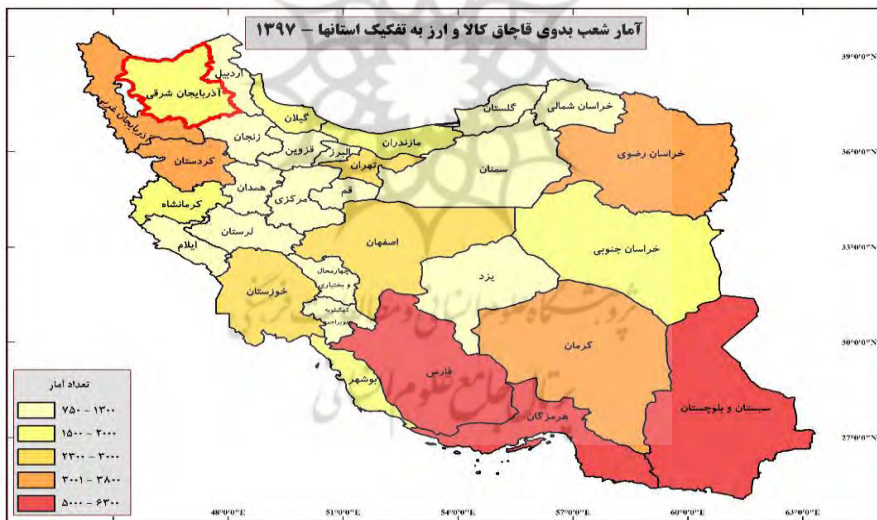
۱۰۱

منبع: نگارندگان

همان‌گونه که در جدول ۱ مشاهده می‌شود در استان آذربایجان شرقی در سال ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ بیشترین پرونده‌ها به کالا و خدمات و کمترین پرونده‌ها به بهداشت اختصاص دارد. در بخش تخلف‌های بهداشتی رتبه ۲۲، تخلف‌های کالا و خدمات رتبه ۱۳ و در حوزه قاچاق، رتبه ۴ کشوری را دارد. به طور میانگین این استان در رتبه ۱۳ کشوری قرار دارد. نقشه ۲ نشان می‌دهد که استان آذربایجان شرقی در طبقه‌بندی دوم به عبارتی بین ۵۰۰۱ پرونده تا ۱۰۰۰۰ قرار دارد و نسبت به استان‌های دیگر در رتبه ۱۳ کشوری قرار دارد. در این بخش استان تهران بالاترین پرونده (۱۲۹۵۸۶) و استان خراسان جنوبی کمترین پرونده (۱۹۰۰) را دارد.

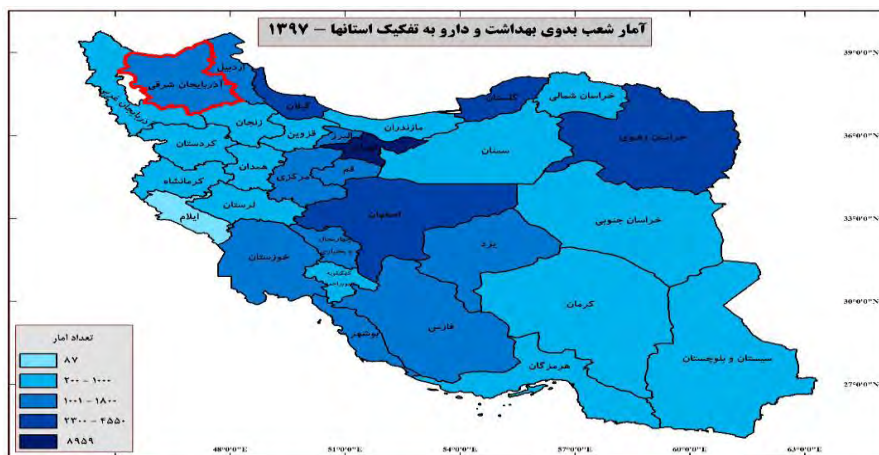

نقشه ۲. آمار شعب بدوی کالا و خدمات به تفکیک استانها

نقشه ۳. آمار شعب بدوی قاچاق کالا و ارز به تفکیک استانها - ۱۳۹۷

نقشه ۳ نشان می‌دهد که بیشترین پرونده‌ها در استان سیستان و بلوچستان (۶۲۹۲ پرونده) و کمترین پرونده در استان ایلام (۲۰۷ پرونده) است. استان آذربایجان شرقی در حوزه قاچاق کالا و ارز رتبه ۴ کشوری را دارد.

نقشه ۴. آمار شعب بدوی بهداشت و دارو به تفکیک استانها - ۱۳۹۷

استان ایلام در سال ۱۳۹۷ با ۸۷ پرونده، کمترین تعداد پرونده تخلف و استان تهران با ۸۹۵۹ پرونده، بیشترین پرونده را دارد. استان آذربایجان شرقی در جایگاه ۲۲ است.

جدول ۲. آمار تخلف کالا و خدمات در آذربایجان شرقی در مقایسه با کل کشور

نوع تخلف	سال	آذربایجان شرقی		کل کشور		سهم استان از کل کشور	
		وارد	مختومه	وارد	مختومه	درصدوارد	درصدمختومه
کالا و خدمات	۱۳۹۲	۲۲۵۳۶	۲۲۵۵۷	۷۷۷۱۰۹	۷۹۰۷۰۱	۲/۹۰	۲/۸۵
	۱۳۹۳	۱۵۶۵۵	۱۵۶۴۱	۵۲۷۶۸۳	۵۴۶۲۹۶	۲/۹۷	۲/۸۶
	۱۳۹۴	۱۱۸۶۰	۱۱۷۴۴	۴۳۹۶۱۳	۴۷۴۶۴۱	۲/۷۰	۲/۴۷
	۱۳۹۵	۷۷۹۸	۷۸۶۸	۴۱۸۲۱۳	۴۵۲۸۷۲	۱/۸۶	۱/۷۴
	۱۳۹۶	۶۶۳۲	۶۶۳۱	۳۴۳۳۸۶	۳۶۴۲۶۰	۱/۹۳	۱/۸۲
	۱۳۹۷	۹۸۶۲	۹۸۵۷	۴۶۲۳۸۵	۴۶۵۲۹۰	۲/۱۳	۲/۱۲
	۱۳۹۸	۱۱۳۹۷	۱۱۳۴۰	۵۲۱۴۸۳	-	۲/۳	-
	جمع	۶۴۴۸۱	۶۴۴۴۱	۳۰۲۴۴۸۷	۲۶۲۸۷۷۰	۲/۷۷	۲/۴۵

منبع: نگارندگان

آمارها نشان می‌دهد که روند پرونده‌های وارده تا سال ۱۳۹۶ کاهش یافته و از سال ۱۳۹۷ تا ۱۳۹۸ افزایش داشته است. در سال ۱۳۹۲، تعداد ۲۲۵۳۶ ثبت شده است که نسبت به کل کشور حدود ۲/۹۰ درصد بوده است. اما در سال ۱۳۹۸ در مقایسه با سال‌های دیگر تعداد پرونده‌های ثبت شده، ۱۱۳۹۷ پرونده است که نسبت به سال‌های قبل صعودی است. اگرچه روند پرونده‌های وارده کاهش داشته اما نسبت به سطح تخلف کشور بالا است.

جدول ۳. آمار تخلف‌های بهداشتی و دارویی در استان آذربایجان شرقی در سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۸ در مقایسه با کشور

نوع تخلف	سال	آذربایجان شرقی		کل کشور		سهم استان از کل کشور درصد
		وارد	مختومه	وارد	مختومه	
	۱۳۹۲	۱۶۲۹	۱۶۳۴	۸۳۹۳۰	۸۵۸۳۹	۱/۹۰
	۱۳۹۳	۱۸۱۴	۱۸۱۸	۶۱۳۷۱	۶۱۳۹۹	۲/۹۶
بهداشت، دارو	۱۳۹۴	۱۶۲۲	۱۵۶۱	۴۴۳۹۴	۴۷۰۶۵	۳/۳۲
و	۱۳۹۵	۱۸۷۷	۱۸۶۲	۴۵۵۸۶	۴۸۰۶۶	۳/۸۷
درمان و	۱۳۹۶	۲۱۹۷	۲۲۶۳	۴۵۳۲۲	۴۶۸۳۵	۴/۸۳
دامپزشکی	۱۳۹۷	۱۰۹۱	۱۰۷۶	۴۲۸۱۷	۴۵۰۶۷	۲/۳۹
	۱۳۹۸	۹۰۲	۹۲۲	۴۱۹۱۸	-	۲/۳۴
جمع		۹۱۳۹	۹۱۳۸	۳۲۲۵۲۱	۲۸۹۲۰۴	۳/۱۶

منبع: نگارندگان

آمار شعب بدوی ویژه بهداشت، دارو و درمان در کل کشور طی یک دوره ۷ ساله دارای فراز و نشیب بوده و از حدود ۸۳۹۳۰ هزار پرونده در سال ۱۳۹۲ به حدود ۴۱۹۱۸ هزار پرونده در سال ۱۳۹۸ کاهش یافته است. در استان آذربایجان شرقی درصد پرونده‌های وارده از سال ۱۳۹۲ تا سال ۱۳۹۶ افزایش یافته و از ۱/۹ درصد به ۴/۸۵ درصد

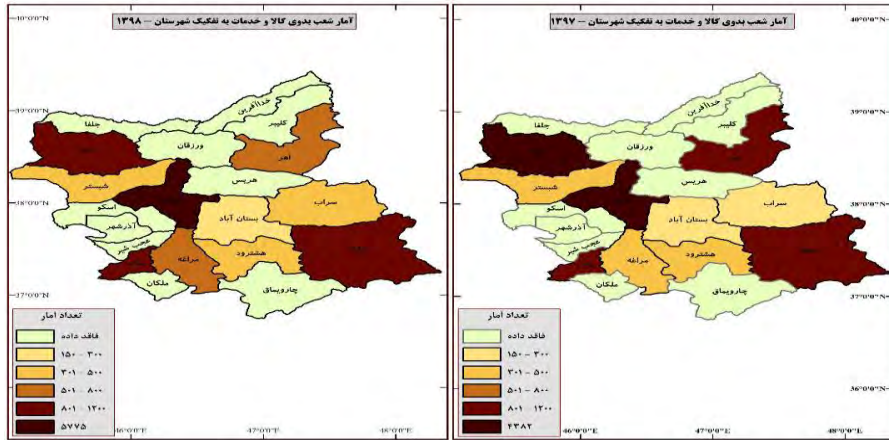
(بالاترین میزان) در سال ۱۳۹۶ رسیده است و بعد از آن سیر نزولی یافته و تقریباً ۲ درصد در سال ۱۳۹۸ کاهش یافته است.

جدول ۴. آمار تخلف‌های مربوط به قاچاق کالا و ارز در استان آذربایجان شرقی در مقایسه با کل کشور

نوع تخلف	سال	آذربایجان شرقی		کل کشور		سهم استان از کل کشور	
		وارد	مختمومه	وارد	مختمومه	درصد وارده	درصد مختمومه
قاچاق کالا و ارز	۱۳۹۲	۳۱۷	۳۳۸	۱۲۳۴۹	۱۲۸۸۴	۲/۵۷	۲/۶۲
	۱۳۹۳	۱۸۰۸	۱۷۶۸	۵۹۹۸۱	۶۴۰۱۴	۳/۰۱	۲/۷۶
	۱۳۹۴	۱۱۱۲	۱۰۵۴	۳۸۱۲۴	۳۶۹۷۷	۲/۹۲	۲/۸۵
	۱۳۹۵	۱۵۰۶	۱۴۸۴	۵۳۵۳۴	۵۳۸۹۱	۲/۸۱	۲/۷۵
	۱۳۹۶	۱۸۸۶	۱۹۸۷	۶۱۷۴۲	۶۳۸۷۳	۳/۱۵	۳/۱۱
	۱۳۹۷	۱۵۶۶	۱۵۹۳	۵۸۴۲۷	۵۸۱۷۷	۲/۶۸	۲/۷۴
	۱۳۹۸	۲۳۵۳	۲۳۷۷	۵۹۴۷۷	-	۲/۸۳	-
	جمع	۶۶۲۹	۶۶۳۱	۲۸۵۱۷۷	۲۳۱۶۳۹	۲/۹۴	۲/۸۶

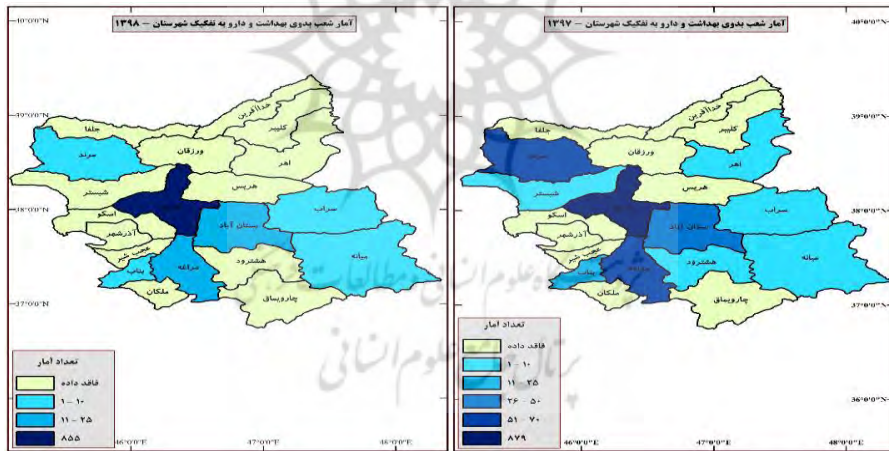
منبع: نگارندگان

جدول ۴ بیانگر این است که در یک دوره ۷ ساله سهم شعب بدوی ویژه کالا و ارز استان آذربایجان شرقی از شعب کل کشور از ۲/۵۷ درصد در سال ۹۲ به ۲/۸۳ درصد در سال ۱۳۹۸ افزایش نامحسوسی داشته است. در سال ۱۳۹۶ به بالاترین درصد یعنی ۳/۱۵ درصد رسیده و روند پرونده‌ها به تدریج تا سال ۱۳۹۸ افزایشی است. شهرستان تبریز دارای ۸۷۹ پرونده وارده در سال ۹۷ است که در سال ۹۸ تعداد پرونده‌ها (۸۵۵) روند کاهشی داشته است. به عبارتی از ۱۰۹۱ پرونده در سال ۱۳۹۷ به ۹۰۲ پرونده کاهش داشته است. در این میان بیشترین پرونده‌ها به شهرستان تبریز اختصاص دارد. در سال ۱۳۹۷ بعد از شهرستان تبریز شهرستان مرند با ۷۰ پرونده وارده، رتبه دوم را داشته است. در حالی که شهرستان میانه در همان سال کمترین تخلف در حوزه مربوطه (۳ پرونده وارده) را داشته است.

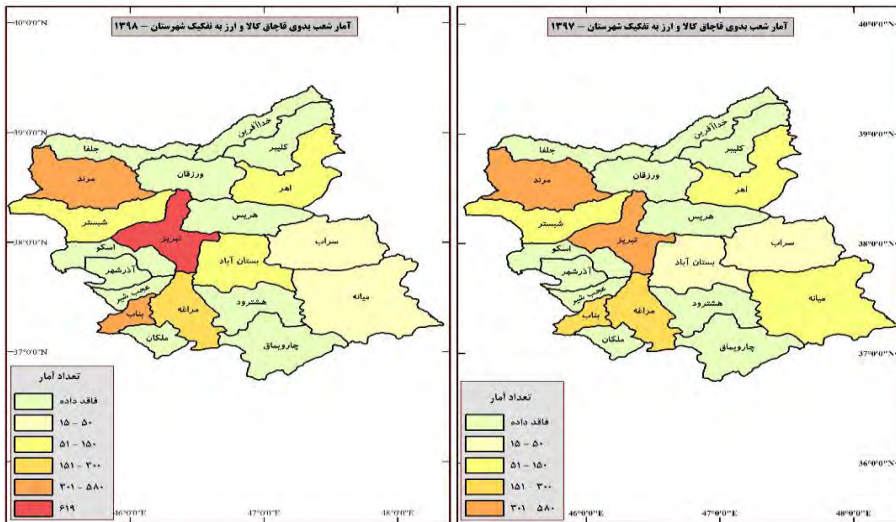

نقشه ۵. آمار شعب بدوی کالا و خدمات به تفکیک شهرستان‌ها در سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸

شهرستان تبریز در هر دو سال بیشترین پرونده و شهرستان بستان‌آباد کمترین پرونده را در حوزه کالا و خدمات داشته‌اند.

نقشه ۶. آمار شعب بدوی بهداشت و دارو به تفکیک شهرستان‌ها در سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸

نقشه ۷. آمار شعب بدوی قاچاق کالا و ارز به تفکیک شهرستان‌ها در سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸

شهرستان تبریز، تعداد ۴۰۱ و ۶۱۹ پرونده به ترتیب در سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ به خود اختصاص داده است. در سال ۱۳۹۷ از ۱۵۶۶ پرونده به ۲۲۶۶ پرونده در سال ۱۳۹۸ رسیده است. شهرستان مرند و بناب به ترتیب بیشترین پرونده قاچاق کالا و ارز را داشته‌اند. کمترین تعداد تخلف‌های ثبت شده در شهرستان سراب است.

جدول ۵. تعداد تخلف‌ها در شهرستان تبریز بر حسب نوع تخلف در سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸

نام واحد	فعالیت	عنوان تخلف	پرونده وارده ۱۳۹۸	پرونده وارده ۱۳۹۷
تبریز	کالا و خدمات	درج نکردن قیمت	۱۵۶۰	۱۱۷۳
		گران‌فروشی	۲۲۷۶	۱۰۹۲
		تقلب	۱۰۳۸	۷۰۹
		رعایت نکردن دستورالعمل‌های بهداشتی	۲۱۱	۲۵۶
		صادر نکردن فاکتور	۳۴۲	۲۴۱
		عرضه و تحویل کالای غیر بهداشتی	۵۴۲	۳۳۹

نام واحد	فعالیت	عنوان تخلف	پرونده وارده	پرونده وارده
			۱۳۹۷	۱۳۹۸
		رعایت نکردن مقررات بهداشت محیطی	۲۹۶	۹۴
		دریافت اضافه بر نرخ‌های اعلام شده	۷۴	۶۸
	بهداشت	عرضه و فروش مواد آرایشی و بهداشتی فاقد مجوز	۵۹	۸۴
	- دارو	عرضه و فروش داروی فاقد پروانه یا مجوز	۱۵	۴
		ورود یا خروج کالا از مسیر غیر مجاز	۲۲۶	۲۹۲
		عرضه و فروش کالای قاچاق توسط غیر واحدهای صنفی	۹۶	۱۳۴
	قاچاق	نگهداری، عرضه و فروش کالای قاچاق توسط واحدهای صنفی	۲۵	۶۹
	کالا و ارز	عرضه و فروش ارز خارج از واحدهای مجاز تعیین شده توسط دولت به وسیله اشخاص و واحدهای صنفی	۱۶	۲
		نگهداری کالای قاچاق	۱۶	۹۱

منبع: نگارندگان

جدول ۵ تعداد تخلف‌های شهرستان تبریز برحسب نوع تخلف را نشان می‌دهد. در سال ۹۸ گران‌فروشی و درج نکردن قیمت به ترتیب ۲۲۲۲۷۶ و ۱۵۶۰ پرونده، بیشترین تخلف‌ها در حوزه کالا و خدمات و در سال ۱۳۹۷ درج نکردن قیمت، گران‌فروشی، تقلب، رعایت نکردن دستورالعمل‌های بهداشتی و صادر نکردن فاکتور به ترتیب ۱۱۷۳، ۱۰۹۲، ۷۰۹، ۲۵۶ و ۲۴۱ پرونده، بیشترین تخلف‌ها را به خود اختصاص داده‌اند.

جدول ۶. تعداد تخلف‌ها در شهرستان اهر بر حسب نوع تخلف در سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸

نام واحد	فعالیت	عنوان تخلف	پرونده وارده ۱۳۹۸	پرونده وارده ۱۳۹۷
اھر	کالا و خدمات بهداشت، دارو و درمان	درج نکردن قیمت	۲۶۱	۲۲۸
		گران فروشی	۱۷۲	۲۲۶
		رعایت نکردن دستورالعمل‌های بهداشتی	۱۸۰	۱۴۳
		تقلب	۴۳	۶۲
		نداشتن پروانه کسب واحدهای صنفی	۱۲	۶۰
		تداخل صنفی در حوزه بهداشت	-	۴
		حمل کالای قاچاق	۴۴	۳۹
		نگهداری کالای قاچاق	۴۸	۲۱
		عرضه و فروش کالای قاچاق توسط واحدهای غیر صنفی	۱	۱۹
		نگهداری، عرضه و فروش کالای قاچاق	۱۴	۴
حمل و نقل چوب و ذغال و هیزم جنگلی بدون دریافت پروانه	۳	۳		

منبع: نگارندگان

بیشترین تخلف‌ها مربوط به درج نکردن قیمت با ۲۶۱ و ۲۲۸ پرونده، گران‌فروشی با ۱۷۲ و ۲۲۶ پرونده، رعایت نکردن دستورالعمل‌های بهداشتی با ۱۸۰ و ۱۴۳ پرونده و تقلب و نداشتن پروانه کسب واحدهای صنفی به ترتیب ۶۲ و ۴۳ پرونده است. ۴ پرونده تخلف در بخش تداخل صنفی در حوزه بهداشت در سال ۹۷ گزارش شده است. همچنین در سال ۹۸ حوزه قاچاق کالا و ارز، ۴۸ پرونده مربوط به نگهداری کالای قاچاق را ثبت کرده است.

جدول ۷. تعداد تخلف‌ها در شهرستان بستان آباد بر حسب نوع تخلف در سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸

نام واحد	فعالیت	عنوان تخلف	پرونده وارده ۱۳۹۸	پرونده وارده ۱۳۹۷
		درج نکردن قیمت	۴۷	۵۴
		گران‌فروشی	۹۶	۳۰
		دستورالعمل‌های بهداشتی موضوع ماده ۱۷	۸	۱۷
	کالا و خدمات	نداشتن نشان استاندارد اجباری	-	۱۴
		کم‌فروشی	۱۴	۱۳
	بستان آباد	عرضه و تحویل کالای غیر بهداشتی	۱۷	۱۹
	بهداشت- دارو	رعایت نکردن دستورالعمل‌های بهداشتی	-	۱۶
	قاچاق	حمل کالای قاچاق	۲۵	۱۳
	کالا و ارز	عرضه و فروش کالای قاچاق	-	۸
		ورود یا خروج کالا از مسیر غیرمجاز	۲۰	۷
		نگهداری، عرضه و فروش کالای قاچاق	۲۸	۳

منبع: نگارندگان

در شهرستان بستان آباد با جمعیت بالغ بر ۹۴۷۶۹ نفر، بیشترین تخلف در سال ۹۸ مربوط به گران‌فروشی با ۹۶ پرونده و در سال ۹۷ درج نکردن قیمت با ۵۴ پرونده بوده است. در مجموع تعداد پرونده‌های ثبت شده در سه حوزه کالا و خدمات در سال ۹۸ بیشتر از سال ۹۷ گزارش شده و به عبارتی ۳۱ پرونده نسبت به سال ۹۷ افزایش داشته است. در حوزه بهداشت و دارو بیشترین تخلف‌ها مربوط به عرضه و تحویل کالای غیر بهداشتی به ترتیب ۱۹ و ۱۷ پرونده در سال ۹۷ و ۹۸ بوده است.

جدول ۸. تعداد تخلف‌ها در شهرستان بناب برحسب نوع تخلف در سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸

نام واحد	فعالیت	عنوان تخلف	پرونده وارده ۱۳۹۸	پرونده وارده ۱۳۹۷
		درج نکردن قیمت	۳۸۷	۲۹۲
	کالا و	تقلب	۱۵۶	۱۴۴
	خدمات	گران‌فروشی	۱۷۶	۱۱۸
		کم‌فروشی	۱۶۹	۱۰۰
		رعایت نکردن دستورالعمل‌های بهداشتی	-	۱۵
	بهداشت	موضوع ماده ۱۷		
بناب	- دارو	دریافت وجه اضافه از نرخ‌هایی که از ناحیه وزارت اعلام شده	-	۴
		حمل کالای قاچاق	۳۸۳	۱۴۵
		ورود یا خروج کالا از مسیر غیر مجاز	۲۵	۶۳
		عرضه و فروش کالای قاچاق توسط غیر	۴۳	۵۵
	قاچاق	واحدهای صنفی		
		نگهداری کالای قاچاق	۴۴	۴

منبع: نگارندگان

در شهرستان بناب، تعداد پرونده‌های تخلف در حوزه کالا و خدمات ۹۰۲ پرونده است که از این تعداد بیشترین تخلف در بخش درج نکردن قیمت و کمترین تخلف مربوط به خودداری از ایفای تعهد در قبال خریدار (۱ پرونده) است. شهرستان بناب در حوزه بهداشت - دارو و درمان، کمترین پرونده تخلف را دارد. این شهرستان در حوزه قاچاق کالا و ارز (حمل کالای قاچاق)، بیشترین پرونده را (۳۸۳ پرونده) در سال ۱۳۹۸ دارد.

جدول ۹. تعداد تخلف‌ها در شهرستان سراب برحسب نوع تخلف در سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸

نام واحد	فعالیت	عنوان تخلف	پرونده وارده ۱۳۹۸	پرونده وارده ۱۳۹۷
سراب	بهداشت	درج نکردن قیمت	۱۸۰	۹۵
		عدم صدور فاکتور	۶۲	۴۳
	کالا و خدمات	نداشتن پروانه کسب واحدهای صنفی	۳	۳۷
		گران‌فروشی	۸۰	۳۷
	قاچاق	تقلب	۲۵	۱۰
		عرضه و فروش داروی فاقد پروانه ساخت	۳	۳
	کالا و ارز	عرضه و فروش کالای قاچاق توسط واحدهای غیر صنفی	۱	۹
		نگهداری، عرضه و فروش کالای قاچاق توسط واحدهای صنفی	۱۱	۲

منبع: نگارندگان

شهرستان سراب جمعیتی بالغ بر ۱۲۵۳۴۱ نفر دارد که از این تعداد ۶۴۵۷۸ مرد و ۶۰۷۶۳ نفر زن هستند. تعداد تخلف‌های کالا و خدمات در سال ۹۸ در این شهرستان ۱۰۵۳ پرونده است که درج نکردن قیمت مانند تمام شهرستان‌های استان بیشترین تخلف (۱۸۰ پرونده) و نداشتن پروانه کسب واحدهای صنفی (۳ پرونده) کمترین تخلف است.

جدول ۱۰. تعداد تخلف‌ها در شهرستان شبستر برحسب نوع تخلف در سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸

نام واحد	فعالیت	عنوان تخلف	پرونده وارده ۱۳۹۸	پرونده وارده ۱۳۹۷
		درج نکردن قیمت	۱۴۸	۱۳۹
		دستورالعمل‌های بهداشتی موضوع ماده ۱۷	۹	۱۰۴
	کالا و	گران‌فروشی	۱۰۱	۷۶
	خدمات	صادر نکردن فاکتور	۳۷	۲۳
		تقلب	۲۷	۲۰
	بهداشت	رعایت نکردن مقررات بهداشت محیطی	-	۱
شبستر	- دارو			
		حمل کالای قاچاق	۴۰	۴۳
		ورود یا خروج کالا از مسیر غیرمجاز	۲۳	۱۴
	قاچاق	نگهداری، عرضه و فروش کالای قاچاق توسط واحدهای صنفی	۴۲	۱۲
	کالا و			
	ارز	عرضه و فروش کالای قاچاق توسط غیر واحدهای صنفی	۱	۱۱
		حمل کالای قاچاق سلامت محور	۱۴	۱۰

منبع: نگارندگان

کمترین عنوان تخلف در شهرستان شبستر مربوط به رعایت نکردن مقررات بهداشت محیطی در سال ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ است و بیشترین پرونده (۲۸۷) مربوط به درج نکردن قیمت است. در طی این دو سال شهرستان شبستر کمترین تخلف در حوزه بهداشت و دارو را دارد. تعداد پرونده‌های ثبت شده در حوزه قاچاق کالا و ارز در طی این دو سال ۲۴۰ پرونده بوده که تعداد پرونده در سال ۹۸ نسبت به سال ۹۷ روند افزایشی دارد.

جدول ۱۱. تعداد تخلف‌ها در شهرستان مراغه برحسب نوع تخلف در سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸

نام واحد	فعالیت	عنوان تخلف	پرونده وارده ۱۳۹۸	پرونده وارده ۱۳۹۷
		گران‌فروشی	۱۱۴	۵۲
		صادر نکردن فاکتور	۱۱۰	۴۸
		درج نکردن قیمت	۱۸۷	۴۴
کالا و خدمات		ضرر و زیان به اشخاص ثالث بر اثر وقوع تخلف‌های صنفی	۱۲	۴۱
		کم‌فروشی	۵۹	۲۳
		عرضه و تحویل کالای غیر بهداشتی با علم به غیر بهداشتی بودن آن	-	۲۵
		رعایت نکردن دستورالعمل‌های بهداشتی موضوع ماده ۱۷ قانون نظام صنفی	-	۱۰
مراغه		دریافت اضافه از نرخ‌هایی که از طرف وزارت اعلام شده	۴	۷
		ایجاد موسسات غیر مجاز توسط افراد فاقد صلاحیت تخصصی	۷	۴
		حمل کالای قاچاق	۷۲	۹۷
		نگهداری کالای قاچاق	۵۷	۵۶
قاچاق کالا و ارز		ورود یا خروج کالا از مسیر غیرمجاز	۳	۱۵
		عرضه و فروش کالای قاچاق توسط غیر واحدهای صنفی	-	۹

جدول ۱۱ نشان می‌دهد که در شهرستان مراغه در سال ۹۷ به ترتیب گران‌فروشی (۵۲ پرونده)، صادر نکردن فاکتور (۴۸ پرونده)، درج نکردن قیمت (۴۴ پرونده)، تخلف‌ها صنفی (۴۱ پرونده) و کم‌فروشی با ۲۳ پرونده، بیشترین و کمترین تخلف در حوزه کالا و خدمات است. در حوزه بهداشت ۲۵ پرونده به عرضه و تحویل کالای غیر بهداشتی و ۱۰ پرونده به رعایت نکردن دستورالعمل‌های بهداشتی، در حوزه قاچاق کالا و ارز، ۹۷ پرونده به حمل کالای قاچاق و ۵۶ پرونده به نگهداری کالای قاچاق اختصاص دارد. در سال ۱۳۹۸ بیشترین پرونده‌ها مربوط به درج نکردن قیمت و گران‌فروشی و به ترتیب ۱۸۷ و ۱۱۴ پرونده است. در حوزه کالا ۵۵۶ پرونده و در حوزه قاچاق ۱۶۲ پرونده و در حوزه بهداشت ۱۳ پرونده ثبت شده که نسبت به سال ۹۷ روند افزایشی داشته است.

جدول ۱۲. تعداد تخلف‌ها در شهرستان مرند برحسب نوع تخلف در سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸

نام واحد	فعالیت	عنوان تخلف	پرونده وارده	پرونده وارده
			۱۳۹۷	۱۳۹۸
کالا و خدمات		عرضه خارج از شبکه	۴۰۹	-
		درج نکردن قیمت	۳۱۷	۲۹۹
		گران‌فروشی	۱۵۳	۲۹۰
مرند		دستورالعمل‌های بهداشتی موضوع ماده ۱۷	۹۱	۷۰
		تقلب	۷۹	۹۹
		رعایت نکردن دستورالعمل‌های بهداشتی	۳۴	-
		موضوع ماده ۱۷ قانون نظام صنفی		
بهداشت - دارو		رعایت نکردن مقررات بهداشت محیطی از سوی مراکز تهیه و توزیع مواد خوردنی، آشامیدنی، آرایشی و بهداشتی در محل فعالیت	۲۲	۷
		تخلف غیر مرتبط با صلاحیت سازمان - دخالت غیر مجاز	۳	-

نام واحد	فعالیت	عنوان تخلف	پرونده وارده	پرونده وارده
			۱۳۹۷	۱۳۹۸
		حمل کالای قاچاق	۱۴۸	۱۴۰
قاچاق		ورود یا خروج کالا از مسیر غیرمجاز	۱۲۴	-
کالا و		حمل کالای قاچاق سلامت محور	۶۴	۲۴
ارز		عرضه و فروش کالای قاچاق توسط غیر واحدهای صنفی	۷	۶

منبع: نگارندگان

شهرستان مرند دارای جمعیت بالغ بر ۲۴۴۹۷۱ نفر است که از این تعداد ۱۲۴۶۴۶ نفر مرد و ۱۲۰۳۲۵ نفر زن هستند. شهرستان مرند در حوزه کالا و خدمات ۹۷۰ پرونده، در حوزه بهداشت ۱۰ پرونده و در حوزه قاچاق کالا و ارز ۵۷۶ پرونده در سال ۱۳۹۸ دارد. به طور کلی، تعداد پرونده‌های سال ۹۸ نسبت به سال ۹۷ روند کاهشی داشته است. یعنی از ۱۶۳۷ پرونده به ۱۵۵۶ پرونده رسیده است. بیشترین تخلف در حوزه عرضه خارج از شبکه با تعداد ۴۰۹ پرونده، درج نکردن قیمت ۳۱۷ پرونده، گران‌فروشی ۱۵۳ پرونده، دستورالعمل‌های بهداشتی و تقلب به ترتیب دارای ۹۱ و ۷۹ پرونده است.

در شهرستان مرند در سال ۱۳۹۷، ۳۵۲ پرونده قاچاق کالا و ارز گزارش شده که از این تعداد ۱۴۸ پرونده به حمل کالای قاچاق و ۱۲۴ پرونده به ورود یا خروج کالا از مسیر غیرمجاز مربوط می‌شود. اما در حوزه بهداشت فقط ۷۰ پرونده گزارش شده که از این تعداد ۳۴ پرونده به رعایت نکردن دستورالعمل‌های بهداشتی و ۲۲ پرونده به رعایت نکردن مقررات بهداشت محیطی اختصاص دارد.

جدول ۱۳. تعداد تخلف‌ها در شهرستان میانه برحسب نوع تخلف در سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸

نام واحد	فعالیت	عنوان تخلف	پرونده وارده ۱۳۹۸	پرونده وارده ۱۳۹۷
		دستورالعمل‌های بهداشتی موضوع ماده ۱۷	۲۱۰	۲۴۶
	کالا و خدمات	درج نکردن قیمت	۳۳۹	۲۳۵
		صادر نکردن فاکتور	۱۵۱	۱۱۲
		گران‌فروشی	۸۵	۷۰
	میانه	ارائه نکردن فاکتور خرید	-	۵۴
		بهداشت - دریافت اضافه از نرخ‌هایی که از ناحیه وزارت اعلام شده	۱	۳
		دارو		
		ورود یا خروج کالا از مسیر غیرمجاز	۲۰	۵۴
	قاچاق کالا و	حمل کالای قاچاق	۲۵	۴۶
	ارز	عرضه و فروش کالای قاچاق توسط غیر واحدهای صنفی	-	۴

منبع: نگارندگان

در مجموع در سال ۱۳۹۷، ۹۴۸ پرونده تخلف در در سه حوزه کالا، بهداشت و قاچاق ثبت شده است که نسبت به سال ۹۸ تعداد پرونده‌های ثبت شده ۹۴۶ پرونده بوده و تغییر چشمگیری نداشته است. در حوزه کالا، عنوان تخلفی دستورالعمل‌های بهداشتی موضوع ماده ۱۷ در دو سال یادشده بالا بوده و درج نکردن قیمت نسبت به سال ۹۷ روند افزایشی داشته است.

جدول ۱۴. تعداد تخلف‌ها در شهرستان هشتروند برحسب نوع تخلف در سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸

نام واحد	فعالیت	عنوان تخلف	پرونده وارده ۱۳۹۸	پرونده وارده ۱۳۹۷
هشتروند	کالا و خدمات	دستورالعمل‌های بهداشتی موضوع ماده ۱۷	۱۲۵	۱۴۸
		درج نکردن قیمت	۱۱۶	۱۱۴
		تقلب	۳۲	۸۴
		گران‌فروشی	۸۳	۷۰
		صادر نکردن فاکتور	۵۲	۲۱
بهداشت - دارو		تداخل صنفی	-	۶

منبع: نگارندگان

سال ۹۷ در شهرستان هشتروند، ۴۷۷ گزارش تخلف ثبت شده است که از این تعداد ۴۶۸ پرونده به کالا و خدمات، ۹ پرونده به حوزه بهداشت و درباره قاچاق، پرونده‌ای ثبت نشده است. در سال ۱۳۹۸ در حوزه بهداشت و قاچاق، تخلفی ثبت نشده است. در حوزه کالا و خدمات بیشترین تخلف مربوط به دستورالعمل‌های بهداشتی (۱۴۸ پرونده) و درج نکردن قیمت (۱۱۴ پرونده) است. تعداد پرونده‌های ثبت شده در حوزه کالا و خدمات در سال ۹۸ (۴۶۸ پرونده) نسبت به سال ۹۷ (۴۱۵ پرونده) افزایش داشته است.

بحث و نتیجه‌گیری

یکی از راهکارهای موثر در بحث پیشگیری از تخلف‌ها، استفاده از سازوکار نظارت است. اگر نظارتی بر عملکرد افراد وجود نداشته باشد، ممکن است به بی‌راهه سوق یابند. با توجه به اینکه بحث پیشگیری از تخلف، یک امر تخصصی است، لزوم تقسیم کار در این مهم، ناگزیر است، از این رو سازمان تعزیرات به فراخور وظیفه اصلی خود، باید اقدامات لازم

برای پیشگیری از تخلف را انجام دهد. امروزه نقش پیشگیری در تمام عرصه‌ها موثرتر از درمان است و اهمیت پیشگیری آن زمان هویدا می‌شود؛ که آثار و پیامدهای آن مورد ارزیابی قرار گیرد. تخلف‌ها و جرایم، آثار منفی جبران ناپذیری در سطح خرد و کلان از خود بر جای می‌گذارد. در سطح خرد اثر تخریبی بر آگاهی و هوشیاری اجتماعی شهروندان دارد و در سطح کلان آثار تخریبی غیر قابل انکار بر مقبولیت نظام‌های سیاسی خواهد گذاشت. پیشگیری از تخلف‌ها ضرورتی انکار نشدنی است که نیازمند برنامه ریزی و سیاستگذاری است. در طول چند سال اخیر سازمان تعزیرات حکومتی با رویکرد و نگرش از قانون و اجرای آن، متفاوت از سایر دوره‌ها، پیشگیری و حفاظت جامعه از تخلف را سرلوحه کار قرار داد و به آگاهی‌بخشی و استفاده از همه قابلیت‌های بالقوه جامعه و در نهایت تبدیل متخلفین به اشخاص عادی، منضبط و قانون‌مدار پرداخت.

قدمت علم پیشگیری از تخلفات که مختص سازمان تعزیرات است به سال ۱۳۷۵ باز می‌گردد. در واقع، سازمان تعزیرات حکومتی یکی از مهم‌ترین کنشگران حوزه تخلف‌های اقتصادی در ایران است؛ این سازمان با بهره‌گیری از شعب مختلف و صدور احکام جزایی و اعمال پاسخ‌های واکنشی و تنبیهی متعدد به موجب قوانین مربوطه، کنترل بازار و قانونمندی رفتارهای اشخاص حقیقی و حقوقی در کشور را دنبال می‌کند. تدابیر واکنشی این سازمان مبتنی است بر: «اهمیت تخلف‌های اقتصادی و آثار و خسارت‌های ناشی از آن‌ها»، «لزوم قانون‌مند بودن رفتارهای اقتصادی اصناف و توده‌ها» و «محافظت از معیشت مردم» است. معمولا بیشترین تخلف‌ها مربوط به درج نکردن قیمت، گران فروشی و حمل کالای قاچاق است. برخی شواهد تجربی نشان می‌دهد که کشورهایی که در حوزه پیشگیری از تخلف‌ها و جرم پیشتاز هستند از جمله سوئد و دانمارک، فقط تک قانونی بوده‌اند. مهمترین موانع پیشگیری از تخلف‌ها را می‌توان هم در نظام و کارایی دولت‌ها و هم آگاهی شهروندان جستجو کرد، که در جامعه مورد مطالعه ترکیبی از این دو رویکرد است. عملا دولت و مردم در کنار یکدیگر و با مطالبه‌گری از هم می‌توانند نظارت

بیشتری بر تخلف‌ها داشته باشند. نقش دولت‌ها در آگاهی بخشی افراد در حوزه تخلف‌ها چشمگیر بوده و هست. روش اجرای پیشگیری با دو رویکرد از بالا به پایین (فقط از طرف حاکمیت‌ها) و از پایین به بالا (مطالبه‌گری مردم) صورت می‌گیرد. تجربه نشان داده است که در ابتدا دولت‌ها برنامه‌های پیشگیری را از بالا به پایین طراحی می‌کنند، و در نهایت وقتی آگاهی بخشی با رویکرد پیشگیری اجتماعی در جامعه نهادینه شد آن وقت مردم بر کالاها و خدمات نظارت و مطالبه‌گری می‌کنند. برای اینکه علم و باور پیشگیری در اذهان عمومی به یک فرهنگ تبدیل شود لازم است که دولت پیشگیری کلان (حذف و خنثی کردن عوامل تخلف‌زا) و پیشگیری زود هنگام (حساس سازی افکار عمومی جامعه) را به کار گیرد. در پژوهش حاضر، تخلف‌های صنفی، بهداشتی و قاچاق کالا در استان آذربایجان شرقی با رویکرد پیشگیرانه بررسی شد. با توجه به اینکه تخلف‌ها، زمینه‌ساز آسیب‌هایی از قبیل بی‌اعتمادی اجتماعی، بیکاری، ناامیدی و خشونت هستند، انجام بررسی‌های زمینه‌ای در بسترهای گوناگون اقتصادی - اجتماعی و بهداشتی، می‌تواند نتایج ارزشمندی برای سیاست‌گذاری‌های حوزه تخلف در مقیاس ملی و منطقه‌ای به دست دهد. رفتارهای متخلفان بیش از آن‌که تابع سیاست‌گذاری‌ها باشد، از زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی، بهداشتی و جمعیتی جامعه تأثیر می‌پذیرد.

آمارهای توصیفی استان حاکی از آن است که استان آذربایجان شرقی از لحاظ نوع تخلف در میان کل استان‌ها دارای رتبه ۱۴ در سال ۱۳۹۷ و رتبه ۱۱ در سال ۱۳۹۸ است. در موضوع کالا و خدمات در سال ۹۷ با تعداد ۹۸۶۲ پرونده وارده، دارای رتبه ۱۳، در حوزه بهداشت با ۱۰۹۱ پرونده، دارای رتبه ۲۲ و در حوزه قاچاق کالا و ارز با ۱۵۶۶ پرونده، دارای رتبه ۴ است. در سال ۹۸ بیشترین تخلف‌ها مربوط به حوزه قاچاق کالا و ارز با ۲۲۵۳ پرونده است که نسبت به سال ۹۷ روند افزایشی داشته است. شهرستان‌های تبریز (۶۱۹ پرونده)، مرند (۵۷۶ پرونده) و بناب (۵۱۲ پرونده) بیشترین تخلف‌ها را در این حوزه داشته‌اند. میزان تخلف‌ها در استان آذربایجان شرقی، فقط در حوزه بهداشت روند

کاهش یافته اما در دو حوزه دیگر کالا - خدمات و قاچاق کالا و ارز روند افزایشی داشته است. به عبارتی برنامه‌های پیشگیری از تخلف‌ها در عمل کارساز نبوده است. بنابراین یافته‌ها و شرایط اقتصادی و اجتماعی استان نشان می‌دهد که ادارات کل باید نقش و اهمیت پیشگیری از تخلف‌های اقتصادی و اجتماعی را در فعالیتهای خود پررنگ‌تر کنند. تخلف پدیده‌ای است که نه تنها کمیت جامعه بلکه کیفیت یا ارزش‌های زندگی افراد جامعه را به مخاطره می‌اندازد.

پیشنهادها

تعامل و همکاری دستگاه‌ها در استان برای اجرای برنامه‌های پیشگیری به صورت مستمر رعایت شود؛

اطلاعات کافی از آمار تخلف‌ها در استان یا کشور به پژوهشگران ارائه شود؛

استان آذربایجان شرقی دارای ظرفیتهای بالقوه بالایی است که هر یک از آنها در صورت بهره‌برداری مناسب می‌توانند سهم قابل توجهی در دستیابی مردم به توسعه متوازن و کاهش تخلف‌ها داشته باشند؛

اصلی‌ترین مزیت‌ها و ظرفیتهای استان را می‌توان در زمینه‌های بهره‌مندی از منابع انسانی، طبیعی و جغرافیایی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مدنظر قرار داد. بنابراین پیشنهاد می‌شود از آنجایی که فعالیتهای پیشگیری در درازمدت به ثمر می‌نشیند و ملموس نیستند، انتظار می‌رود فعالیتهای پیشگیری به صورت کمی در قالب شکل و مدل و در قالب بروشور، مقاله و مانند آن منتشر شوند تا گفتمان پیشگیری و آگاهی‌بخشی که جزء جدایی‌ناپذیر مؤلفه‌های پیشگیری است، نهادینه شود.

منابع

- ابراهیمی، شهرام و صادق‌نژاد نایینی، مجید. (۱۳۹۳). تحلیل جرم‌شناختی جرایم اقتصادی. مجله پژوهش حقوق کیفری، ۲(۵)، صص ۱۴۷-۱۷۴.
- نجفی ابرنآبادی، علی حسین. (۱۳۸۳). پیشگیری عادلانه از جرم. علوم جنایی، (مجموعه مقالات). تهران: انتشارات سمت.
- احیائی، اعظم. (۱۳۹۹). تعیین‌کننده‌های شکل‌گیری تخلفات اقتصادی، اجتماعی و بهداشتی در آرایشگاه‌های زنانه مناطق ۲ و ۹ تهران. پایان نامه کارشناسی ارشد مدیریت فرهنگی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی.
- پونی، اس، فیشر و استیون، پی، لب. (۱۳۹۳). دانشنامه بزه‌دیده‌شناسی و پیشگیری از جرم. اساتید حقوق کیفری و جرم‌شناسی، مترجمان. زیر نظر علی حسین نجفی ابرنآبادی. جلد دوم. تهران: نشر میزان.
- پژهان، علی و آزاد، ویدا. (۱۳۹۸). جزوه پیشگیری اجتماعی. اداره کل پیشگیری‌های اجتماعی سازمان تعزیرات حکومتی.
- توسلی‌زاده، توران. (۱۳۹۲). پیشگیری از جرایم اقتصادی. تهران: انتشارات جاودانه جنگل.
- جعفری جوان، عبدالرضا؛ فرهادی آلاشتی، زهرا و ساداتی، سیدمحمدجواد. (۱۳۹۵). بازدارندگی و سنجش آن در فلسفه کیفر. پژوهشنامه حقوق کیفری، ۷(۲)، صص ۵۹-۷۸.
- سالنامه آماری مرکز آمار ایران. (۱۳۹۵).
- سالنامه آماری استان آذربایجان شرقی. (۱۳۹۵).
- شجاعیان، علی و رحیم‌پور، نگار. (۱۳۹۶). بررسی رابطه کانون‌های وقوع جرم و فضاهای بی دفاع با استفاده از GIS (مورد مطالعه: محله‌های پردیس شهر اهواز). پژوهشنامه جغرافیای انتظامی، ۵(۱۷)، صص ۱۰۱-۱۳۰.
- گسن، ریمون. (۱۳۸۹). بحران سیاست‌های جنایی کشورهای غربی. علی حسین نجفی ابرنآبادی، مترجم. مجله تحقیقات حقوقی، ۲۲(۲)، صص ۲۷۵-۳۳۵.
- میرسعیدی، سیدمنصور و زمانی، محمود. (۱۳۹۲). جرم اقتصادی: تعریف یا ضابطه؟. پژوهش حقوق کیفری، ۲(۴)، صص ۱۹۹-۱۶۷.
- Crawford, A. (2009). *Prevention Policies in Comparative Perspective* Cullompton. Willan.
- Robinson, P. and Darley, J. (2003). *the role of Deterrence in the formulation of criminal law Rules: At it is worst when doing its Best*, Georgetown law Journal.

